

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 122 (2009)

Artikel: Ils adjectivs i'l "Nouf sainc Testamaint" da Giachem Bifrun
Autor: Gaudenz, Gion
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-323048>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 18.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Ils adjectivs i'l «Nouf sainc Testamaint» da Giachem Bifrun

Gion Gaudenz

Pream

I'l numer da las Annalas per il 2008 d'heja cumanzo cun üna contribuziun «Ils adverbs i'l Nouf Testamaint da Giachem Bifrun». Eau vaiva declaro pü in lung cu cha eau, zieva avoir fat daspö ans extrats da tuot que chi'm paraiva pustüt remarchabel vi da la lingua druveda dal Samedrin Bifrun, d'eira gnieu sün quella, da zavrer las notandas seguond las qualiteds da plets, alchünas fuormas grammaticalas e sintacticas – e guardar che chi and resulta. Zieva cha d'he survgnieu ün pêr rimbombs da la prüma «spüerta», m'incuraschescha que da cuntinuer aunch'ün pô, quista vouta culs adjectivs, chi'm peran per bainquaunt pü facilmaing da preschanter culs adverbs cun lur cumbinaziuns e construcziuns adverbieras.

Forsa cha que fo dabsögn da dir ouravaunt almain taunt: Ils adjectivs cha Giachem Bifrun ho druvo in sieu «Nouf sainc Testamaint» sun auncha ün pô pü numerus cu'ls «adverbs da l'an passo». Els cumpiglian bain ses paginas da la grandezza foliant! Sgür cha que nu fo dabsögn da vulair esser cumplet. Quelo surlaschains al Dicziunari Rumantsch Grischun (DRG). Il scopo da quistas publicaziuns saja circumscrit aunch'üna vouta seguainta-maing: A pudess der cha bgers da quels chi s'interessan per detagls our dal NT da Bifrun, nun haun la furtüna da posseder ün exemplar cun quel text e nun as paun fer üna granda ideja cu cha la lingua rumauntscha d'intuorn il 1560 tunaiva. Bainschi vegnan publishedas aint in mincha fascicul dal DRG bgers singuls exaimpels piglios our dal Nouf Testamaint da Bifrun, siand quel il prüm cudesch stampo in nos rumauntsch-ladin. Ma aint ils fasciculs (chi vegnan alura lios insembel a novs toms da l'ouvra preziosa e predscheda) ils exaimpels da la lingua da quella vouta seguan be lo inua cha que fo dabsögn per illustrer qualche particularited chi vain güst tratteda. Cun mias publicaziuns craj eau da pudair fer ün pitschen servezzan cun metter bger dapüs citats linguistics ün sper l'oter.

Eau faro scu l'an passo: Ouravaunt als exaimpels met eau la cifra da la pagina inua cha's chatta l'exaimpel adüt aint il Nouf sainc Testamaint, quetaunt per faciliter a chatter il context a quels chi possedan ün exemplar – scha els, cò e lo, as vöglian orienter pü precis. Forsa cha tals adjectivs a nu fo que uschè suvenz dabsögn d'adür la muostra latina cha Giachem Bifrun vaiva davaunt se, cur ch'el s'ho fat il curaschi per ir vi da la lavur dal tradür.

Dal rest as vezza adüna tals citats latins i'l DRG cha que vain preciso «nach Erasmus», que chi voul dir cha Bifrun ho gieu davaunt se il text la-

tin scu cha Erasmus da Rotterdam, quella vouta a Basilea, vaiva surlavuro (e fat stamper) quel da l'uscheditta «vulgata» ch'el varegia resguardo ün pitschen töch inavaunt per mangluossa. Sainza success d'he pruvo da dumander da bibliotecas da cited ün «Erasmus» ad imprast. Ma que nun es uschè mel: Seguond mieu calcul variescha il text latin dad Erasmus – text dal NT – sün ses citats be ün'unica vouta!

bun duns, inmüncia malatia, esser vengiaunt da sia spaisa

- 22 Üna pitschna surpraisa digià tal prüm citat! Bifrun nu fo cò e lo l'accord da l'adjectiv cul substantiv collio: *Schi vus... savais dêr bun duns a vos infauns*, latin: *Si ergo vos, cum sitis mali, nostis dare bona data filiis vestris...* Ubain 107 *verquaunt dis*. Percunter 430 *verzequaunts dis*. Ma. 506 *plü vuotes (= voutas)*, 509 *tal chioses*, 605 *üna tael fidaunza*, 766 *mes chiêr frars*.
- 29 *ün vstieu veder* Mt. 9, 16 e Mt. 9, 17 *Ne er üngiün metta vin nuvel in uders vêders*.
- 30 *üna duonna steda amalêda dal mêl chioetschen*. 60 *l'g schil es tuorbel chuotschen*. 413 *l'g mêr cuotschen*.
- 32 *& guarir inmüncia malatia*, latin: *et curarent omnem languorem*, Mt. 10, 1.
- 33 *Scodiün lavuraint es vengiaunt da sia spaisa*, latin: *dignus est enim operaius cibo suo*, Mt. 10,10. Cò do que in ögl cha'ls Sursilvauns haun aunch'adüna quel pled per «degn».
- 34 *Saias dimè vezs sco las zerps*, latin: *Estote ergo prudentes sicut serpentes*, Mt. 11, 16. 263 *plü vezs co l'g filgs della liusth* latin: *quia huius saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt*. Lc. 16, 8. Il pled *vez* significha taunt cu «intelligiaint». Ill'annotaziun 36 declera Bifrun il pled cun «pardert».
- 34 *vus gnis ad esser melvuglieus... par mur da mieu nom*, Mt. 10, 22.
- 35 *quels proepis chi sun sês d'chiesa*, Mt. 10, 22. Bifrun nu drouva mê il pled «il listess», *proepi* il rimplazza fich suvenz. Uschè eir: 104 *que proepi pled*, Mt. 26, 44 e 218 *Per che cun quella proepia imzüra cha vus...* 528 *aquels proepis (=ils listess)*.
- 40 *eau sun chiarin & da cour bandus*, Mt. 11, 28. *bandus* es paraint cun nos «bun, buntadaivel».
- 40 *mia chiargia es lêva, mieu giuf chioensth*, Mt. 11, 36 (*chioensth = facil da purter*).
- 44 *Mu eau dich à vus, che dimüncia pled laschantif* (melnüz), ...*che vignen à der araschun* (a stuvair render quint) Mt. 12, 36.
- 45 *l'g melnet spiert*, Mt. 12, 43 Cò es, scu suvenz, la pusiziun da l'adjectiv (lung) ün pô sorprendenta: ouravaunt al pled da referi-

maint. Ma nus nu vulains cò specular scha'l latin u qualchos'oter and saja «la cuolpa». A's chatta i'l listess pitschen raquint eir: *in lous secks*.

fuons, giün, gliünêdi

- 46 *(ils grauns) nun avaivan fuons terra* (terra foppa), Mt. 13, 5.
- 59 *l'g poevel s'asthmürafglieva, cura che vezaiven... l's mandus esser sauns, l's zops chiaminêr, l's orphs vair*. Mt. 15, 31. Cò es pustüt la construcziun, uschigliö tipica pel latin, l'uschedit «Accusativus cum infinitivo», remarchabla. Il cas voul, cha la muostra latina güsta cò nun ho sieu frequaint «aci». Dals adjectivs as po remarcher pustüt *mandus* per «menduoss».
- 59 *nu'ls voelg laschêr ir davend giüns* (gegüns), Mt. 15, 31.
- 64 *el es gliüenedi, latin: (filius meus) lunaticus est*, Mt. 17, 15. Nus dschessans «epileptic».
- 67 *Egl es boen a ti che tü giaias guertsch aint illa vitta...* Mt. 18, 9 (*guertsch* per «orv»).
- 69 *giuttun famagl, tuot aquè dbit he eau parduno à ti, latin. Serve nequam, omne debitum demisi tibi quonian rogasti me...* Mt. 18, 32.
- 84 *nus savain chia tü est vraest*. Mt. 22, 16 «Nus savains cha tü est var-daivel». Quist pled cha s'inscuntra vaira suvenz tar Bifrun, es surpreudent, taunt pü ch'el vain adüna scrit cul u-, dimena *uraest*). Per latin vegna miss *verax*. Il DRG ans daregia pü tard la decla-raunza etimologica.
- 90 *Vhè vossa chiesa vain à gnir lascheda vaschijva, latin: Ecce relinquetur domus vestra deserta*, Mt. 23, 38. Quist pled *vaschijv* per «abanduno» do da stüdger.
- 94 *cura e l'g sieu aram es gio tender, latin: cum iam ramus eius tener fuerit*, Mt. 24, 32. In rumauntsch ho survgnieu il pled «tender» ün po' ün oter significat; aint il nos Coral, tar la chanzun «O vita amabla», (72) esi tuottüna discuors dal «cour taunt tender» (Gian Battista Fritschun, 1789).
- 100 *che isches agravaditsths à la duonna?* Cò formulescha la Buna Nouva: «Perche mettais vus la duonna in imbarraz?» Mt. 26, 10.
- 103 *la mia horma es gramezchiusa infina alla mort, latin: Tristis est anima mea usque ad mortem* Mt. 26, 38. Cò tscherna Bifrun, scu suvenz, independentamaing dal latin, üna traducziun pü autoctona.
- 116 *& vulain fêr vus sgioerts*, Mt. 28, 14. Cò ho formulo Martin Luther in möd originel: «... und machen, dass ihr stille seid!» Nos pled «sgür» gniva dimena pronunzcho avaunt 450 ans scu «sgüör». Que

- muossa eir ün oter citat: 415: *Düers d'culoez, & nun arnundôs cu l'g cour.* (Quecò vela uossa per il pled «dür»).
- 116 *Et vhè eau ving ad esser cun vus tuottels dijs in fina la fin delg muond*, Mt. 28, 20. Cò am pera remarchabel *tuottels dijs*, prubabelmaing our da *tuotta l's dijs*. Quel collectiv *tuotta* s'inscuntra tar Bifrun bainquaunt pü suvenz cu tar nus chi solains eir dir: «A tuotta via, da tuotta sorts».
- 124 *vin muost*, Mc. 2, 22. Cò gnaregia la declaraunza in ün dals prossems fasciculs dal DRG. La parantella cul «most» es evidainta.

immathieu, mêt, chiaschunaivel

- 127 *els dschaiven: el es gnieu immathieu*, Mc. 3, 21, latin: *quoniam in furem versus est*. Aunch'adüna dschains nus cò e lo: «Que am fo gnir amatti, bluord.»
- 131 *mêt co tuotes otres aravischas*, Mc. 4, 32 *mêt* chi vain avaunt suvent, es il comparativ da *grand (major)*, dimena «Pü grand» – la verdüra chi crescha our dal graunin sinevel es pü granda cu tuot las otras.
- 132 *ün hum chiaschunaivel dalg mêlnet spiert*, Mc. 5, 2. E güst eir: 134 *quaela chi eira stêda chiaschunaifla dagl mêl chioetschan dudedth ans*, Mc. 5, 25. Gartner indicha in sieu vocabulari «behaftet mit» per *chiaschunaivel*.
- 132 *ne üngiün nu füss stô bastaunt dalg amastragiêr*, Mc. 5, 4, latin: *et nemo poterat eum domare*. La lingua da Bifrun es eir cò pü culurida cul latin: «Üngün nu füss sto ferm avuonda per il mustrager.»
- 154 *Mu schi l'g sêl es insüs, cun che l'g vulais attemprêr?* Mc. 9, 50 «Ma scha'l sel nun ho pü gust, schi cun che al vulais vus der forza?»
- 174 *üna granda saela hurdanaeda sü, & parderta*, Mc. 14, 15 Cò am pera pustüt interessant cha la sela d'eira *hurdanaeda sü*, dimena missa bain in uorden.
- 186 *Tertulian es sto vischin da quels tijmps*. Quist citat es piglio our da l'introducziun cha Bifrun do a l'evangeli da Lucas. Per *vischin da quels tijmps* dschessans nus «contemporan».
- 176 Scu üna *cumüna isaina* declera Bifrun l'adüs da der ün bütsch da salüd. Mc. 14, 44 (= scu ün möd tradiziunel).
- 189 *perche Elisabeth era sterla*, Lc. 1, 7 *sterla* = infrüttaivla».
- 190 *aquaistas chiosas leedas*, Lc. 1, 19 («leidas, allegraivlas»). Ed eir: 216 *Stêd leeds!*
- 192 *vhè tuottas generatiuns vignen à dir ch'eau saia bieda*, Lc. 1, 48 (per «beeda»).
- 201 *& las vias hertas vignen müdedas in plaunas vias*, Lc. 3, 5 («stipas, planivas»).

- 222 *veschimainta mulaschina*, Lc. 7, 25 latin (pü lung): *Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestimentis indutum?* Il pled «mulaschin» es resto vivaint i'l jauer.

splain, prusmaunt, narun

- 222 *vhè aquels chi sun cun splaina veskimainta vestieus, & vivan in bella vitta*, Lc. 7, 25. Mia mamma solaiva dir: «Uossa las fluors sun bellas, splainas.»
- 227 *Et el siand astdastdô sü, arprendet l'ora, & la fortüna da l'ouva, & stetten quaid & in aset*, Lc. 8, 24. Ils ultims plets voutan dir a tuotta via: «Tuot as balchet e stet cun pos», *a-sed* da «sezzer, sez», scu tal Pass dal Set (Septimer)?
- 231 *dissen agli: Do cumio à la lieud, par che giaien ils chiastels & vichs prusmauns*, Lc. 9, 12. Üna buna expressiun l's *vichs prusmauns* per «daspera, vaschins».
- 245 *naruns, («ihr Heuchler, fandscheders») nun ho forza aquel chi ho fat aque chi es our dadoura, fat er aque chi es aint dadains?* Lc. 11, 40.
- 247 *Vae grams...*(illa annotaziun a Lc. 11 declera que Bifrun cun *pouvers vus*).
- 252 *aquel vain à gnir battieu cun puochias (bottas)*, Lc. 12, 48. Tar Bifrun do que adüna darcho diftongs sorprendents. Sumgiaunt a quel güst cito sun eir: *ün vaschilg d'ouva d'terra chuotta*, 286. 341 *muort* (per «mort») 341. *par sia puochia cretta*, 517. *in privel traunter fuos frars*, 625. (*chioerp*) *muort | morta (la fè)*, 772.
- 257 Illas annotaziuns as do Bifrun fich fadia da declarer terms pochs cuntschaints.
Uschè eir cun la malatia da l'aguotta («Gicht»): *üna duonna contratta, artratta u agrafügneda della aguotta*.
- 258 *eau t'arov che tü m'hegiast par scküs*, latin: *rogo te habe me excusatum*, Lc. 14, 19.
- 261 *in ün paias da loensth*, (inua chi vo il figl pers), latin: *in regionem longinquam*. Lc. 15, 13.
- 264 *Et schi vus nun isches stôs fidels in aque d'utrü*, latin: *Et si in alieno fideles non fuistis...* Lc. 16, 12. Confrunta il frances «autrui».
- 269 *Mu saias algurdaivels de la muglier da Lot*. Latin: *memores estote*. Lc. 17, 31.
- 270 *Deus, saia pchiadus a mi pchiadur*, Lc. 18, 13 (*pchiadus* = «cumpaschiunaivel»).
- 270 *er schi bain el es paciaint sur els*, latin: *et patientiam habebit in illos?*

- Lc. 18, 7 Cò ho La Buna Nouva: «Trarà el a l'inlunga?» Bifrun stu
 avoir gieu ün pô ün'otra incletta...u ün'otra muostra.
 273 *stand ferm* («as ferman, stant quiet»), confrunta l'italiaun: «stando
 fermo»).
- 273 *da pitschna persuna* (= da pitschna statura).
 290 *l'g guardant pütiv dis*, guardand a quel in fatscha, dschet el...).

terreng, specius, vivuosckel

- 314 *Aquel chi es our de la terra, es terreng*, Giov. 3, 31 (La Buna
 Nouva: «Quel chi es da la terra, tuocho tar la terra...»).
- 346 *Tuots quans chi sun gnies avaunt mè*, (confrunta l'italiaun: «tutti
 quanti»).
- 350 *sch'el duorma, schi es el sckiappel*, Giov. 11, 12 (*sckiappel* = gua-
 rieu, salvo).
- 373 *par che l'g muond cugnuoischa, che tü hest tramis mè, & hegiast
 hagueu chiers aquels...* Giov. 17, 23 (La Buna Nouva ho qualchosa
 pü simpel: ...e cha tü ils hegiast gieu uschè gugent scu eau).
- 390 *ün avierti deserd*, latin; *fiat comoratio eorum deserta*, Fats 1, 20
 («üna dmura banduneda»).
- 396 *la porta dal taimpel quaela chi ho num speciusa* («La Bella»).
- 411 *par che lur parts nu füssen vivuosckels*, Fats 7, 19 (tradüt libra-
 maing: per cha'ls nouv-naschieus nu pudessan rester in vita).
- 416 *brudis cun l'g cour. Vuol managier mêlnets. Aque es, chiatifs*. Cò
 as tratta que dad üna annotaziun Fats 7.
- 421 *Elg es à ti dür da trêr ils chalchiauns incunter l's stumbels*, latin:
durum est tibi contra stimulum calcitrare, Fats 9, 5 («Ad es memma
 dür per te da batter culs chalchagns cunter las spinas»).
- 426 *Eau mae nun he mangio qualchiosa chi saia sto cumoen & brudi*,
 Fats 10, 14.
- 432 *Per che el (Barnabas) era ün prus bun*. (Nus dschessans: «Ün hom
 prus e bun»).
- 450 *aquels chi craieven in dieu daiven ir laschains (da quaelas chio-
 ses)*, annotaziun a Fats 10. («Quels chi crajan stöglan s'abstgnair da
 que»).
- 451 Inscriziun sün ün uter ad Aten: *Agli nun cunschieu dieu*, Fats 17,
 23. «Al Dieu incuntschaint».
- 515 *el craia in aquel chi giüstischa l'g bistchiel*, latin: *credenti autem
 in eum, qui iustificat impium, reputatur fidem eius ad iustitiam*,
 Rom. 4, 5 Da pü bod as solaiva discuorrer eir in rumauntsch dals
 «empis», seguond il latin «impius». Cun sieu *bistchiel* («bestiel») ho
 tschernieu Giachem Bifrun ün pled bger pü ferm.

- 517 *el es gnieu ferm in la cretta, dand gloergia à dieu, haviand prais in el üna scherta sgiüra upiniun...* Rom. 4, 21 (La Buna Nouva: «cun üna fidanza irremovibla»).
- 520 *schi gnins cun el er ad esser personevels de la sia aresüstaunza,* Rom. 6, 5 (= «persnevels»).
- 547 *ün medisthen sèn, 554 cun üna medysthma voeglia. Medisthen re-ras voutas per «il listess».*
- 562 *Inguael sco eau nu saia par gnir tiers vus, sun alchiüns iflôs, mu eau voelg gnir in cuort tiers vus,* 1. Cor. 4, 18-19 (Libramaing: «Scu scha eau nun avess pü il curaschi da gnir tar vus – faun crajer ün pêr granders – ma eau vegn bainbod!»)

fraunck, sollicitaivel, cuvdu

- 569 *Ist clamo egen famalg* 1. Cor. 7, 21 («Scha tû est clamo scu sclev...») Ed eir 569 *vus nu daias dvanter egna famaglia della lieud.* (Cfr. «Eigenleute»).
- 569 *Per che aquel chi es clamo igl signer egen famagl, aquel es fraunck dal signer.*
1. Cor. 7, 22 (La Buna Nouva: «Ûn sclav chi ha la clamada a la raspada dal Segner, es fingià liber – *fraunck* – perche ch’el tuocho al Segner»).
- 570 *aquel cho ho prais muglier, es sollicitaivel da quellas chioses chi sun delg muond, e co el voeglia plaschair à la mogliêr,* 1. Cor. 7, 33 *Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori.*
- 576 *Per che nus nu saien cuvdu da melas chioses,* («per cha nus nun hegians cuvaidas» – ün bel adjectiv!) ed auncha: *Et las sias avainas sun gnidas cuvduas incunter nus,* 615 («Seis cour s’ha aviart cun brama per nus»), 2. Cor. 7, 15. Latin: *et viscera eius abundantius in vobis sunt.*
- 509 *aquels chi sun lagnaditsts, & nu voeglian bain ubedir,* («quels chi reclaman»).
- 513 *tuots sun dvantôs dasütels,* («tuots sun dvantos indruvabels»).
- 513 *praist à,* («pront per far...»).
- 586 *La chiarited nun es impreschûsa, latin: Charitas non aemulatur,* 1. Cor. 13, 5 («La charited nu drouva ils cunduns»)
- 595 *ün chioerp spirtuel,* («ün corp spirituel»).
- 598 *Vagliò & steds salts in la fè,* («Vagliè e stè irrischos illa fè!»).
- 597 *saias stêvals & nu’s crullo, saimper stattaivels in la lavur delg signer,* 1. Cor. 15, 58 («Sajas, stevels e nu crullè’s; sajas adüna consequents illa lavur per il Segner»)!

- 595 *Nar. Tü aque che tü semnas, nu vain vif, upoeia, che saia moert,*
1. Cor. 15, 37 («...scha que nun es mort ouravaunt». La *vocalisaziun*
dal pled «mort» po bain schmüravglier!)
- 625 *Paulus es sto in bgers prieveles, eir in privel traunter fuos frars,*
2. Cor. 11, 26 («fos frars»).
- 625 *Lura ho el eir soffert in spès vaglier, ... in spess giüns, 2. Cor. 11,*
27 («frequaint»).
- 630 *Per che nus ns' allegrain, cura che nus ischen flaifluels, 2. Cor. 13,*
9 Gartner ho cò la scripziun «flaivels». Pussibelmiang ho'l resguardo
l'otra per ün fal.
- 630 *stêd giagliards, saias intijrs, 2. Cor. 13, 11. Bifrun drouva intijr cò*
e lo per «integher».
- 634 *quels chi eran da valg, Gal. 2, 2 («Quels chi d'eiran ils importants,*
quels da vaglia»)... *aquel es sto valurus er a me («da valor»).*
- 639 *(aque) nu fo vaun il testamaint, Gal. 3, 17 latin: non irritum facit*
(testamentum). («Que nu piglia la vigur al testamaint»).
- 651 *la sia breva grandezza da sia pusaunza in nus, Ef. 1, 19 latin: se-*
cundum operationen potentiae virtutis eius. In quista charta diffi-
cila als Efesins s'ho Bifrun stuvieu güder cò e lo cun formulaziuns
pü libras, ma equivalentas.
- 653 *vus chi êras d'giò luntauns, («chi essas stos pü bod dalöntsche da-*
vent»).
- 656 *in las giudimas parts de la terra, Ef. 4, 9 Eir cò es sto confrunto il*
traductur cun üna muostra fich difficila. La Buna Nouva renda ün
text simplificho: «El es gnieu giò sün terra e plü tard it insü»).

spuorch, vaira, dsckiünsth

- 658 *Scodün plêd spuorch nu vigna sur d'vossa buochia. Ef. 4, 29, latin.*
Omnis sermo malus ex ore vestro non procedeat. (La Buna Nouva:
«üngün pled tös-chantus»).
- 658 *L'hum vielg* declera Bifrun in sia annotaziun ad Ef. 4: *l'hum exte-*
riur, l'hum chiarnael sco Adam. Remarchabel es cò (in mieu exem-
pler), cha quists plets cuntegnan üna correctura cha Giachem Bi-
frun ho fat persunelmaing illas archas da stampa, scu ch'el ho fat
numerusas otras. (Quellas correcturas da l'autur am peran ün ferm
argumaint per fer valair cha'l *Nouf saine Testamaint* saja gnieu
cumpost e stampo a Samedan).
- 654 *ch'eau predgia als paiauns las fadiusas da d'inclijr arichetzas da*
Christi, latin: in gentilibus evangelizare investigabiles divitias
Christi, Ef. 3, 8 Cò as po dir cha la singulera pusiziun dals plets ru-
mauntschs es influenzada da la muostra latina.

- 674 *Aque chi es l'arest frars, tuottes chioses chi sun vairs...* Fil. 7, 8
(= chi sun vardaivlas), Fil. 4, 8.
- 682 Bod üna ingiuvinera ortografica ans preschainta Bifrun tar Col. 3, 5:
tres quaelas chioses suol gnir l'ira da dieu sur l's filgs dsckiünsths.
Ils figls «chöntschs» füssan quels bain trats, agreabels; ils *dsckiünsths*
stöglian esser ils difficils.
- 684 *humens, nu saias dreichs cun ellas (cun vossas duonnas)*, Col. 3,
19. Gartner indicha «bitter», dimena: «Nu sajas aspers!». La Buna
Nouva disch: «Nu fè'las resenir vossas rabgias!»
- 686 *che vus saias algurdaivels da mes liams*, Col. 4, 18. Latin: *Me-*
mores estote vinculorum meorum.
- 694 *Par tael nu durmin, sco er l's oters, dimperse vagliain & saian*
costümôs, 1. Tess. 5, 6 («E sajan parderts, prunts»).
- 699 *deus... ho dô perpetuel cufuert, 2. Tess. 2, 16* («Ün etern cuf-
füert»).
- 700 *& chia nus vignen àschiapantôs da straungia e cuntredgia lieud,*
2. Tess. 3, 2 («E cha nus vegnans libers da quella singulera glieud
rebella»).
- 710 *brichia sulettamaing laschantivas, mu er piplunzas, 1. Tim. 5, 13*
(«duonnas na be pultrunas, eir baderlunzas»).
- 715 *imperscho l'g soeli fundamaint sto ferm, 2. Tim, 2, 19* («ma il fun-
damaint saun, quel sto ferm»).
- 753 *Per che cun üna sula huferta ho el fat perfets, imperpetua aquels*
chi vignen santifichiôs, Ebr. 10, 14. La fuorma *imperpetua* ho Bi-
frun pussibelmaing surpiglio tale quale da la lingua liturgica. Latin:
in sempiternum.
- 754 *par aquella via ch'el ho aduzô à nus frasthchia & vivainta, Ebr.*
10, 20. (La Buna Nouva: «Tres la tenda ans ho el fat ün nouva (fra-
s-cha) via da vita»).
- 760 *oters sun stôs stiros* (= stinos).
- 761 *alvò sü ils mauns lains, Ebr. 12, 12* («la bratscha staungla»).
- 763 *uschi spaventûsa era la vaisa da que chi paraiva, Ebr. 12, 21.*
(«Uschè terribla d'eira la visiun da que chi gniva a cumparair»).
- 766 *Timoteus es larg* = es liber da sia praschunia.
- 771 *Mu vuost savoir tü ô hum voed! latin: Vis autem scire o homo in-*
anis! Bifrun renda fich bain il sen da «eitel», inanis. cun sieu hum
voed.
- 772 *nêfs chiatschedas da grimmas oras. Jac. 3, 4* Il pled grimm es ün
germanissem: «grimmig».

stattaivel, ubedi, meldiaunt

- 778 *sia stattaifla misericorgia*, sia cumpaschiun düraivla.
784 *Vus mugliers saias ubedgias à vos marids*, 1 Pe. 3, 1 Las fuormas *ubedi/ubedgia* sun pü originelas cu nos «obediaint».
795 *alchiiüuns sturpiôs*, chi nun haun üngüna turpchentscha.
795 *ün meldiaunt giüddici*, 2. Pe. 2, 2 La Buna Nouva ho: «ün güdizi chi offenda».
795 *chi sun avuagiôs, chi sun adünôs, latin: audaces, sibi placentes*, 2. Pe. 2, 10.
803 *Filgs, elg es l'g plü davous tijmp, latin: novissima hora est*, 1. Giov. 2, 18 («l'ultim temp»).
815 *da scriver à vus dalg comün salüd, ... aruviand che cun vossas fadias vus saias in agiüd à la fè*, Giuda 3 (*comün* = «cumünaivel»).
815 *in tgnin möd*, Giuda 7 («in maniera sumgiaunta»).
817 *salvêr quels frauncks delg pchio*, Giuda 24 («libers dal pcho»).
820 *Et havaiva in sieu dretmaun set stailas*, Rev. 1,16 («in sieu maun dret»).
824 *eau nun he achiattô tias ouvres plainas avaunt dieu*, Rev. 3, 2 («glivredas»).
Eir aint il pream da Giachem Bifrun a sia ouvra chattains nus bels exaimpels cun adjectivs:
(5) *ün gierbüglius dispüteder*, Gartner tradüja: «verwickelt, knifflig».
(9) *Els daun dret à l's gross, & nu faun stima dals mnüts, («dals pitschens»)*.
(14) Bifrun disch d'esser stò tar sia lavur cò e lo *bunamain sthmîs* («stramanto»).
(17) *Per che è nu dvainta mae sülg prüm üngiün zember uschi bain ali gnô, che dsieva, cul tijmp, nu vignia ünqualchiosa müdô ù imgiuro. Ün zember uschi bain aligno: Tradüt libramaing: Mê nu gratagia que al marangun da squadrer üna trev bel e da prüma perfetta maing... (imgiuro = «amegldro»)*.

Conclusiun

Sumgiauntamaing a l'an passo vains eir quist an la chaschun da dir cha Bifrun es sto ün fenomen linguistic, a s'impisser ch'el nun avaiva davaunt se bod üngüns texts rumauntschs, oter cu sia «Fuorma», stampada dal 1552, ma chi cumpigliaiva be pochas paginas. El nu s'ho cuntanto cun üna lingua memma simpla, «muntagnarda», ma s'ho do tuotta fadia da la render flexibla avuonda per pudair exprimer eir ils texts difficils dal Nouf Testamaint cun la pü granda exactezza pussibla.